

ISSN 1392-0456 (Print)
ISSN 2029-7181 (Online)
<https://doi.org/10.15823/istorija.2022.128.5>

Istorija / History

2022, t. 128, Nr. 4, p. 123–132 / Vol. 130, No. 4, pp. 123–132, 2022

VYTAUTO
DIDŽIOJO
UNIVERSITETAS
MCMXXII

Du dokumentai apie Vilniaus valstybinio V. Kapsuko vardo universiteto rektoriaus Juozo Bulavo pašalinimą iš pareigų 1958 m.

Dr. Vladas Sirutavičius

Lietuvos istorijos instituto XX a. istorijos skyriaus vyr. mokslo darbuotojas, Tiltų g.17, LT-01101 Vilnius, Lietuva
El. p. sirutavicius@yahoo.com ORCID
ID: <https://orcid.org/0000-0002-6800-2753>

Anotacija. LKP CK biuro sprendimu 1958 m. birželio 27 d. Vilniaus universiteto rektorius Juozas Bulavas buvo pašalintas iš rektoriaus pareigų. Jis buvo kaltinamas partijos nutarimų nevykdymu, universiteto partinės organizacijos ignoravimu, nacionalinės Lietuvos specifikos akcentavimu, lietuviškų nekomunistinių kadrų iškėlimu. Universitete viešame susirinkime, perduodant pareigas naujam rektoriui, J. Bulavas neatgailavo ir klaidų nepripažino.

Esminiai žodžiai: *Juozas Bulavas, Vilniaus universitetas, Lietuvos komunistų partijos Centro komiteto biuras, nacionalinis komunizmas, revizionizmas, Vengrija, pučas, Petras Griškevičius, Borisas Šarkovas.*

Abstract. By the decision of the Bureau of the Central Committee of the LCP on 1958 June 27 the rector of Vilnius University, Juozas Bulavas, was removed from his position. He was accused of not implementing the party's resolutions, ignoring the university's party organization, emphasizing the national specifics of Lithuania, and promoting non-communist Lithuanian cadres. In a public meeting, at the university, during the transfer of duties to the new rector, Bulavas did not repent and did not admit his mistakes.

Keywords: *Juozas Bulavas, Vilnius University, Lithuanian Communist Party Central Committee bureau, national communism, revisionism, Hungary, putsch, Petras Griškevičius, Borisas Šarkovas.*

Įvadas

Apie universiteto rektoriaus Juozo Bulavo pašalinimą iš pareigų 1958 m. birželį lietuviškoje istoriografijoje rašyta ne kartą¹. Buvo skelbti ir archyviniai dokumentai, susiję su J. Bulavo „byla“². Lietuvos komunistų partijos Centro komiteto (LKP CK) biuras birželio 27 d. nusprendė atleisti J. Bulavą iš rektoriaus pareigų, nes rektorius „...neužtikrino partinės linijos įgyvendinimo komunistiškai auklėjant studentus“³. Formaliu pagrindu priimant tokį sprendimą ir pasitarnavo publikuojama „Pažyma apie Vilniaus valstybinio V. Kapsuko vardo universiteto rektorių J. Bulavą“⁴. Dokumentą pasirašė LKP CK Kultūros, mokslo ir mokyklų skyriaus vedėjas Vytautas Uogintas, Vilniaus miesto partijos komiteto sekretorius Petras Griškevičius, Vilniaus miesto Lenino rajono partijos komiteto sekretorius Pranas Mišutis, universiteto partinės organizacijos sekretorius Vytautas Kuzminskis. Pažymyje J. Bulavas buvo kaltinamas universiteto partinės organizacijos ignoravimu (kadru ir studentų priėmimo klausimus sprendė su partine organizacija nesitardamas), „nesidomėjo studentų ir mokslo personalo ideologiniu-politiniu auklėjimu“, į partinę kritiką nereaguodavo, nevykdė LKP CK nutarimų“, „...pabrėždamas bei išpūsdamas nacionalinę specifiką <...> niekuomet nepabrėžė rusų tautos vaidmens, nepasmerkė „nacionalinio komunizmo“, visuomet sugebėdavo apeiti revizionizmo klausimus“. Ir galiausiai rektorius susikompromitavo, nes naudojosi savo „tarnybine padėtimi“, todėl siūlyta atleisti J. Bulavą iš pareigų „kaip nepateisinusį pareikšto jam partinio pasitikėjimo“.

Biure rektorių vieningai kritikavo, o kritika skambėjo žymiai griežčiau ir grėsmingiau nei minėtoje pažymyje. Vladas Niunka kritikavo J. Bulavą dėl neteisingo kadru

¹ SAKALAS, Aloyzas. Buvusio Universiteto rektoriaus nesibaigusi istorija. *Universitas Vilnensis*, 1989 01 15, Nr. 1; TININIS, Vytautas. Sniečkus. 33 metai valdžioje. *Antano Sniečkaus biografinė apybraiža*. Vilnius, 2000, p. 149–150; GENZELIS, Bronius. Juozas Bulavas nepripažino kompromisų. *Gairės*, 2003, liepa, Nr. 7, p. 16–20; GENZELIS, Bronius. *Imperijai griūvant. Žmonės, įvykiai, procesai*. Vilnius: LGGRTC, 2006, p. 38–48; PŠIBILSKIS, Bronius, V. Vilniaus universitetas sovietinės valdžios metais. *Alma Mater Vilnensis: Vilniaus universiteto istorijos bruožai*. Kolektyvinė monografija. Atsakomasis redaktorius Alfredas Bumblauskas. Vilnius: VUL, 2012, p. 849–851. Paskelbti J. Bulavo ir E. Meškausko atsiminimų fragmentai apie 1958 m. vasaros įvykius: JUOZAITIS, Arvydas. *Tarp žmonių*. Vilnius: Diena, 1993, p. 45–56; ŽUKAS, Vladas. Iš užrašų apie Eugenijų Meškauską. *Naujoji Romuva*, 2010, Nr. 1, p. 6.

² Medžiaga apie Vilniaus universiteto dėstytojų ir studentų „nacionalistinę“ raišką 1958–1959 metais. Parengė Vanda Kašauskienė. *Lituanistika*, 1997, Nr. 2 (30), p. 111–124. Daugiausia archyvinių dokumentų – faksimilinės kopijos – paskelbta virtualioje parodoje „Politinis susidorojimas su Vilniaus universiteto rektoriumi Juozu Bulavu 1958–1959 m.“, kurią parengė (parinko dokumentus, parašė pratarbę ir komentarus) Lietuvos ypatingojo archyvo LKP dokumentų skyriaus vedėja Nijolė Maslauskienė. Prieiga per internetą: <https://virtualios-parodos.archyvai.lt/lt/virtualios-parodos/34/politinis-susidorojimas-su-vilniaus-universiteto-rektoriumi-juozu-bulavu-19581959-m.-lya/exh-147/politinis-susidorojimas-su-vilniaus-universiteto-rektoriumi-juozu-bulavu-19581959-m.-lya/case-766#slide1>.

³ LKP CK biuro nutarimas (rusų k.). *Lietuvos ypatingasis archyvas* (toliau – LYA), f. 1771, ap.1 91, b. 542, l. 39.

⁴ Pažyma saugoma LYA, f. 1771, ap. 191, b. 542, l. 40–45. Dokumentas be datos, tikėtina, kad jis buvo parengtas dar iki biuro sušaukimo, t. y. iki birželio 27 d.

parinkimo. Rektorius, sprenddamas kadru parinkimo ir iškėlimo klausimus, nesilaikė partinio principo ir „nuslydo į šovinizmą“⁵. Kitaip sakant, rėmė lietuvius ne komunistus, kitų tautybių, pirmiausia rusų komunistų, sąskaita. Kiti kalbėjusieji teigė, jog rektorius taikstėsi ir aktyviai nekovojo su įvairiais „buržuazinio nacionalizmo pasireiškimais“ tarp studentijos. Kliuvo J. Bulavui ir nuo Justo Paleckio, kad neparodė „tvirto partiškumo“ Vengrijos įvykių metu. Paskutinis kalbėjo pirmasis LKP sekretorius A. Sniečkus. Jis buvo griežtas – kadru klausimu J. Bulavas „savo veiksmais vedė nacionalistinę, šovininę politiką“⁶. A. Sniečkus ir pasiūlė atleisti J. Bulavą iš pareigų. (1959 m. J. Bulavas buvo išmestas ir iš partijos.) Tik vienintelis Eugenijus Meškauskas, tuo metu dar buvęs prorektoriumi, J. Bulavą gynė, atsakomybę „dėl padarytų klaidų“ prisiimdamas ir sau. Ir dėl to sulaukė daug kritikos. (Prorektoriumi E. Meškauskas buvo neilgai – 1959 m. rugsėjo ir jis buvo atleistas.)

Tarp kaltinimų, išsakytų J. Bulavui, biure buvo ir toks – rektorius norėjo „sulie-tuvinti universitetą“. Plačiau apie tai dalyviai nekalbėjo, bet, neabejotina, turėti ome-nyje J. Bulavo sprendimai 1956–1957 mokslo metams nebepriimti studentų į rusiškas grupes ir visiems stojantiems pakeisti priėmimo į universitetą tvarką – stojantieji, kad ir kokios tautybės, turėjo laikyti lietuvių kalbos egzaminą. Rektoriaus sprendimai nebuvo derinti su sąjungine švietimo ministerija, tačiau jiems pritarė ne kas kitas, o jau minėtas LKP CK sekretorius Vladas Niunka. Tačiau galiojo jie labai trumpai ir buvo atšaukti, o LKP CK biuras pavadino sprendimus klaidingais. Tačiau tam tikrų atgarsių J. Bulavo iniciatyvos sulaukė ir jie buvo nemalonūs respublikos partinei vadovybei. Rusų moksleivių tėvai apskundė sprendimus Maskvai⁷, gi sostinėje žinios apie rektoriaus lietuviškas iniciatyvas „greitai paplito“, universiteto studentai komjau-nuoliai ėmė kelti klausimą dėl rusų kalbos mokymo panaikino⁸.

Galima teigti, kad J. Bulavo pašalinimas iš pareigų turėjo demonstracinę tikslą. Pirma, tuo Lietuvos SSR partinė vadovybė ir asmeniškai A. Sniečkus norėjo parodyti tiems lietuvių inteligentams, kurie po XX partijos suvažiavimo tikėjo tautinio komu-nizmo perspektyva⁹, kad partija tokių dalykų netoleruos. Antra, pademonstruoti ir Maskvai, kad Lietuvos KP CK aktyviai kovoja su įvairiais buržuazinio nacionalizmo pasireiškimais, ypač partijoje ir aukštojo mokslo sistemoje.

Antrasis publikuojamas dokumentas saugomas Lietuvos ypatingojo archyvo A. Sniečkaus fonde¹⁰. Nežinomas autorius, tikėtina, LKP CK aparato darbuotojas,

⁵ LKP CK biuro posėdžio, įvykusio 1958 m. birželio mėn. 27 d., Protokolas Nr. 17. *LYA*, f. 1771, ap. 191, b. 542, l. 49.

⁶ A. Sniečkaus pranešimas. *LYA*, f. 16895, ap. 1, b. 77, l. 42.

⁷ Grupės tėvų, kurių vaikai baigė rusiškas mokyklas, skundas SSKP pirmajam sekretoriui N. Chruščiovui ir LKP CK pirmajam sekretoriui A. Sniečkui, 1956 06 26. *LYA*, f. 1771, ap. 182, b. 94, l. 321–322.

⁸ SIRUTAVIČIUS, Vladas. *Politinė galia ir lietuviškas etniškumas. Vėlyvasis stalinizmas ir ankstyvoji destalinizacija 1944–1956 m.* Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2022, p. 477–478.

⁹ Apie tautinio komunizmo raišką Lietuvoje žr. SIRUTAVIČIUS, Vladas. Ten pat, p. 321–366.

¹⁰ *LYA*, f. 16895, ap. 1, b. 77, l. 49–51. Dokumento parašymo data nenurodyta. Tikėtina, kad jis sukurtas tuoj po liepos 18 d. ir buvo adresuotas A. Sniečkui.

aprašė „rektorius pareigų perdavimo ir perėmimo“ ceremoniją universitete. Ceremonija vyko ne pagal nustatytą planą. Atvykęs iš Maskvos, Sovietų Sąjungos aukštojo mokslo ministerijos valdybos viršininko pavaduotojas, nebuvo susipažinęs su LKP CK biuro birželio mėn. nutarimu ir nežinojo J. Bulavo atleidimo iš pareigų formulotės. Galima tik spėlioti, kodėl taip atsitiko. Gal ministerijos pareigūnas, išsargintas kelionės, nuėjo į geriausią Vilniaus restoraną ir pamiršo užsukti į CK rūmus... Kaip bebūtų, susirinkusieji universiteto kolonų salėje išgirdo ne tą kalbą, kurios tikėjosi. J. Bulavas atsisveikinimo kalboje neatgailavo, klaidų nepripažino, kalbėjo apie universitetą kamuojančias bėdas ir palinkėjo naujam rektoriui Jonui Kubiliui sėkmės. Galiausiai įvyko dar vienas kazusas – studentės senąjį rektorių išlydėjo su ašaromis ir gėlėmis. Tikėtina, kad A. Sniečkus, skaitydamas tokią ataskaitą, liko labai nepatenkintas...

Slaptas

LIETUVOS KP CENTRO KOMITETO BIURUI

P A Ž Y M A

apie Vilniaus Valstybinio V. Kapsuko
vardo universiteto rektorių J. Bulavą.

1956 m. sausio mėn. Lietuvos KP CK Biuras universiteto rektoriumi patvirtino TSKP narį Juozą Bulavą. Pareikšdamas didelį pasitikėjimą, Lietuvos KP Centro Komitetas, skiriant drg. Bulavą šioms atsakingoms pareigoms nurodė į būtinumą palaikyti visame savo darbe glaudžius ryšius su partine organizacija, telkti kolektyvą sveikais pagrindais, gerinti politinį – idėjinį studentų auklėjimą.

Tačiau savo praktinėje veikloje šio partinio pasitikėjimo J. Bulavas nepateisino, kas ypatingai ėmė reikštis po 1956 m. lapkričio mėnesio įvykių Vengrijoje.

1. Drg. J. Bulavas savo darbe nesiremia partine organizacija. Sprendžiant svarbiausius klausimus stengiasi apeiti universiteto partinę organizaciją, jos biurą. Tai ypatingai pasireiškia komplektuojant mokslinius kadrus ir priimant naujus studentus. Taip, pavyzdžiui, nujausdamas galimus prieštaravimus iš partinės organizacijos biuro arba fakultetų partinių organizacijų pusės, drg. Bulavas su niekuo nepasitaręs priėmė darban doc. Indrašių (medicinos fakultetas), dėstytoją Drotviną (istorijos – filologijos fakultetas), prof. Sezemaną (dialektinio ir istorinio materializmo katedra).

Iš kitos pusės, drg. Bulavas itin aktyvus atleidžiant iš darbo jam nepageidaujamus asmenis, kaip prof. Korsaką arba mėginant atsikratyti prof. J. Žiugžda, bibliotekos direktoriumi Vladimirovu.

[2] Drg. Bulavas stengiasi sumenkinti partinių, komjaunimo organizacijų vaidmenį sprendžiant studentų priėmimo klausimą, ko pasėkoje atskiruose fakultetuose

priimtas nemažas buvusių represuotų studentų skaičius. Be suderinimo su partine ir komjaunimo organizacijomis jis į universitetą priėmė už antitarybinę veiklą ir amoralinius veiksmus anksčiau pašalintus studentus, kaip Juodėną, Jancevičių, Valį, Čekauską ir kt. Iš kitos pusės, drg. Bulavas darė viską, kad paliktų universitete antitarybiniai nusiteikę studentai (Ardžiūnas, Vaitkus, Vinterytė ir kt.).

Drg. Bulavas nededa pastangų, kad sustiprintų partinę įtaką katedrose, fakultetuose, mokslinėse tarybose.

Jau rektoriavimo pradžioje viename iš mokslinės tarybos posėdžių drg. Bulavas pareiškęs, kad balsuojant tarybos nariai turi vadovautis tik savo sąžine, nekreipiant dėmesio į pašalinę įtaką (t. y. partinę įtaką), o dekanų pasitarime davė nurodymą dėstytojų kadru komplektavimo projektus pristatyti nederinant su fakultetų partinėmis organizacijomis. Sudarant mokslines tarybas universiteto rektorius nesiskaito su partinio biuro ir fakultetų partinių organizacijų nuomone, nesiekia padidinti partinės įtakos tarybose. Pavyzdžiui,¹¹ praeitų metų gruodžio mėnesį sudarytoje istorijos – filologijos f-teto mokslinėje taryboje iš lietuvių literatūros katedros įvesti 4, klasikinės literatūros – 5, lietuvių kalbos – 4 ir daugiausia nepartiniai, bet jam pageidaujami asmenys, tuo tarpu kai iš kitų katedrų įtraukti tik po 1–2, o keli pasiūlytieji komunistai nebuvo į tarybą įtraukti. Neatsitiktinai šioje taryboje vyraujančią nuotaiką vaizdžiai charakterizuoja tai, kad neseniai pravestame konkurse nebuvo išrinkta lietuvių literatūros dėstytoja – komunistė Lisenkaitė, kuri viešai kėlė šioje katedroje esančius trūkumus, demaskavo kai kurių šios katedros dėstytojų nesveikas nuotaikas.

2. Drg. Bulavas nuo pat savo darbo pradžios universiteto rektoriaus pareigose nesidomėjo studentų ir mokslo personalo ideologiniu-politiniu auklėjimu. Jis nedarė pastangų mokymo procesą panaudoti komunistiniam studentų auklėjimui. Jis nenukreipė šia linkme universiteto mokslinės Tarybos darbo, neorientavo dekanų, katedrų vedėjų į reikalą sustiprinti politinį auklėjimą. Atvirkščiai, Vengrijos pučo metu, nacionalistiniams išpuoliams universitete pagausėjus, drg. Bulavas stengėsi visam tam neduoti partinio-politinio įvertinimo ir nepadarė reikiamų išvadų, tiksliau kalbant, jis padarė išvadą, jog pribrendo laikas sutrumpinti visuomeninių disciplinų kursus ir šią išvadą pasitarime pateikė TSRS Aukštojo mokslo ministrui drg. Jeliutinui ir TSKP CK skyriaus vedėjui drg. Kirilinui. Šis drg. Bulavo reikalavimas rado atgarsį, jį parėmė kai kurie dekanai; imta šis reikalavimas kelti kai kuriose mokslinėse tarybose. Atsirado studentų grupės, kurios pradėjo reikalauti panaikinti valstybinį egzaminą iš TSKP istorijos. Visa tai sutapo su revizionizmo pagyvėjimu ir įnešė tam tikrus nesklandumus į visuomenių katedrų darbą, kas pasireiškė dalies studentų abejingumu politinių disciplinų studijavimui, provokaciniais klausimais ir pan.

Ir po aštrios kritikos Lietuvos KP Centro Komitete 1957 m. pradžioje drg. Bulavas nepakeitė savo pozicijos politinio-ideologinio auklėjimo atžvilgiu.

¹¹ Žodis įrašytas ranka.

[4] Įtraukti universiteto tarybos darbų tvarkon politinio auklėjimo klausimai buvo labai blogai ruošiami, praeidavo formaliai, o tarybos pirmininkas drg. Bulavas visuomet likdavo abejingas ir pasyvus: niekuomet nekalbėdavo, nestatydavo uždavinių. Jis visiškai nekreipė dėmesio į tai, kad visos katedros padėtų visuomeninių disciplinų dėstytojams studentų materialistinės pasaulėžiūros formavimo reikale.

Universiteto rektorius niekuomet nei mokslinėse tarybose, nei dekanų pasitarimuose, nei susirinkimuose dalykiškai, konkrečiai nestatė komunistinio auklėjimo uždavinių. Jis visiškai nesidomėjo profesorių-dėstytojų politiniu augimu. Drg. Bulavas visiškai nekreipė dėmesio į tai, kad Lietuvos KP CK savo 1956 m. gruodžio mėn. 6 d. nutarime „Apie idėjinį-politinį darbą su respublikos aukštųjų mokyklų studentais“ įsakmiai reikalavo dėstytojus įtraukti į visuomeninį darbą ir šalinti buržuazinių pažiūrų skiepytojus. Rektorius visiškai nevykdė šio nutarimo, nestatė dėstytojams šio pobūdžio reikalavimų, nuolaidžiavo, taikstėsi su buržuazinių pažiūrų recidyvais. Pavyzdžiui, jis nenorėjo įsiklausyti į universiteto partinės-komjaunimo organizacijos kritiką lietuvių literatūros katedros adresu.

Nė universiteto partinės organizacijos, nė rajoninės konferencijos, nė miesto partinės konferencijos signalai nebuvo draugui Bulavui pakankamai svarūs, kad vertėtų jam įsigilinti į buržuazines, revizionistines kai kurių lietuvių literatūros katedros dėstytojų tendencijas. Ir po X Lietuvos KP suvažiavimo rektoratas nesiėmė ryžtingų žygių lietuvių literatūros katedros darbui ištaisyti.

Kiekviena proga pabrėždamas ir išpūsdamas nacionalinę specifiką, drg. Bulavas niekuomet nepabrėžė rusų tautos¹² [5] vaidmens, nepasmerkė „nacionalinio komunizmo“, visuomet sugebėjo apeiti revizionizmo klausimas.

Universiteto partinei organizacijai nežinoma, kad drg. Bulavas būtų kada nors viešai davęs Vengrijos fašistinio pučo įvertinimą, kad jis būtų pasisakęs jugoslaviško revizionizmo atžvilgiu. Drg. Bulavas iš viso vengia daryti pranešimus politiniais klausimais.

3. Drg. Bulavas neužtikrino ne tikai politinį, bet taip pat ir moralinį universiteto kolektyvo vadovavimą bei auklėjimą. Pavyzdžiui drg. Bulavas susikompromitavo tuo, kad išnaudodamas savo, kaip įstaigos vadovo, tarnybinę padėtį, paėmė iš universiteto sandėlio nuosavo namo statybai deficitines statybines medžiagas, kurios kaip fondinės, buvo gautos universiteto būtiniais mokymo patalpų ir studentų bendrabučių remontams. Tokių medžiagų, apmokėtų valdiškomis kainomis, buvo paimta už 19.000 rublių.

Tokiu savanaudišku tarnybinės padėties išnaudojimu drg. Bulavas demoralizuojančiai veikia kolektyvo narius ir pastūmėjo į nusizengimą kitus, pavaldžius universiteto darbuotojus, kurie padėjo minėtas medžiagas universiteto vardu iš atitinkamų organizacijų išgauti ir jas drg. Bulavui išduoti.

---

¹² Žodžiai „nepabrėžė rusų tautos vaidmens, nepasmerkė „nacionalinio komunizmo“, visuomet sugebėjo apeiti revizionizmo klausimas“ pabraukti raudonu pieštuku.

Šis faktas atžymėtas TSRS Aukštojo mokslo ministerijos revizijos, atliktos 1958 m. vasario – kovo mėn. akte.

Drg. Bulavo nesąžiningumas pasireiškė ir partinio mokesčio mokėjime.

[6] Remiantis aukščiau išdėstytu, Lietuvos KP CK kultūros, mokslo ir mokyklų skyrius, LKP Vilniaus miesto ir Lenino rajono komitetai, universiteto partinės organizacijos biuras skaito, kad būtų netikslinga toliau patikėti drg. Bulavui vadovavimą tokiai svarbiai mokslo ir inteligentijos kadru auklėjimo įstaigai kaip Vilniaus valstybinis V. Kapsuko vardo universitetas ir siūlo dr. Bulavą nuimti nuo einamų pareigų, kaip nepateisinusio pareikšto jam partinio pasitikėjimo.

Lietuvos KP CK
kultūros, mokslo ir mokyklų
skyriaus vedėjas

[parašas]
(V. Uogintas)

Lietuvos KP
Vilniaus miesto komiteto
sekretorius

[parašas]
(P. Griškevičius)

Lietuvos KP
Vilniaus miesto Lenino rajono
komiteto sekretorius

[parašas]
(P. Mišutis)

Universiteto partinės
organizacijos sekretorius

[parašas]
(V. Kuzminskis)

Apie Vilniaus valstybinio universiteto rektoriaus pareigų perdavimą ir perėmimą

Liepos 17 d. Vilniaus universitete, kolonų salėje, turėjo vykti universiteto rektoriaus pareigų perdavimo ir perėmimo aktas, dalyvaujant TSRS aukštojo mokslo ministerijos atstovui, bene universitetų valdybos viršininko pavaduotojui, drg. Lucenko. Tos dienos 10 val. ryto drg. Kubilius paskambino į LKP CK Kultūros, mokslo ir mokyklų skyrių ir drg. Lisauskaitei pasakė, kad jam atrodo, jog ne viskas gerai, gali būti netikėtumų, nes atrodo, kad ministerijos atstovas nesusipažinęs su medžiaga dėl drg. Bulavo atleidimo. Skyriuje nieko daugiau nebuvo, ir drg. Lisauskaitė nuėjo pati, norėdama pakalbėti, kaip prašė drg. Kubilius, su ministerijos atstovu. Bet jo jau nerado. Jis vėl pasirodė tik pareigų perdavimo ir priėmimo ceremonijoje.

Kolonų salėje susirinko: ministerijos atstovas, drg. Bulavas ir naujas rektorius drg. Kubilius, prorektorius drg. Jankauskas, tik ką atvykęs iš atostogų drg. Kuzminskis, keli katedrų vedėjai, keli dėstytojai komunistai ir visa eilė administracinių – ūkinių ir techninių darbuotojų, LKP Lenino rajono komiteto sekretorius drg. Kursevičienė, LKP CK skyriaus instruktorė drg. Lisauskaitė. Iš viso dalyvavo apie 50 žmonių. Toliau dėstomas drg. Lisauskaitės pasakojimas.

Susirinkimą atidarė drg. Bulavas. Jis pats perskaitė ministerijos atstovo duotą jam perskaityti TSRS aukštojo mokslo ministro įsakymą apie jo atleidimą ir drg. Kubiliaus paskyrimą.

Po to kalbėjo ministerijos atstovas. Pasakė ilgą kalbą (apie 1 val.), kurioje plačiai palietė įvairius trūkumus ruošiant mokslinius kadrus, politinio darbo srityje, bet be jokio ryšio su universitetu, be konkrečių faktų. Kaip vėliau paaiškėjo, jis nebuvo susipažinęs su medžiaga dėl drg. Bulavo atleidimo priežasčių. Po visko jis pasakė nežinojęs, kad atleistas pagal tokią formuluotę. Savo kalboje jis ypač daug dėmesio skyrė ūkiniams klausimams.

Toliau drg. Bulavas (irgi maždaug 1 val.) iš esmės dėstė, ką reikės naujam rektoriui dirbti, nė vienu žodžiu neprisimindamas savo padarytų klaidų ir trūkumų įvairiose darbo srityse. Baigdamas palinkėjo naujam rektoriui ištaisyti visus esamus trūkumus.

[2] Drg. Kubilius trumpoje (apie 5 min.) kalboje tarp kitko pažymėjo, kad neturi organizacinio darbo patyrimo, ir prašo kolektyvą padėti jam visame darbe. Baigęs paklausė, gal kas nori pasisakyti.

Tuoju atsistoję VVU profsąjungos vietos komiteto narė, Klasikinės filologijos katedros dėstytoja drg. Tijūnėlytė. Ji pareiškė norinti vietos komiteto vardu atsisveikinti su drg. Bulavu, kuris palaikė gerus draugiškus santykius su vietos komitetu, ir palinkėti jam tolesnės sėkmės moksliniame darbe. Baigdama pareiškė pageidavimą, kad naujasis rektorius palaikytų tokius pat gerus santykius su vietos komitetu, kaip drg. Bulavas.

Drg. Kuzminskis savo kalboje trumpai pabrėždamas pasakė, kad čia vyksta ne rektoriaus pakeitimas, o senojo nušalinimas dėl to, kad neužtikrino politinio darbo, kad buvo didelių trūkumų ideologiniame darbe.

Drg. Kubiliui paklausus, kas dar norėtų pasisakyti, atsistojo viena studentė (rusistė, popo dukra). Ji pareiškė, kad nori visų Vilniaus universiteto studentų vardu atsisveikinti su mylimu rektoriumi drg. Bulavu, kuris nepaprastai gerai sugyveno su studentais, gerai juos auklėjo, tėviškai globojo. Ėmusi verkti ji pasakė: mums nepaprastai jo gaila. Baigdama pareiškė: norėtume, kad būsimasis rektorius taip ideologiškai auklėtų mus, kaip auklėjo dr. Bulavas.

Sulig tais žodžiais verkšlendama atsisėdo, pašoko ir išėjo pro duris, palikdama jas atdaras. Pro duris įžengė 5 merginos su gėlėmis, kurias žemai lenkdamosi sudėjo ant stalo priešais drg. Bulavą. Jis vieną puokštę perdavė ministerijos atstovui. Po nedidelės pauzės viena merginų likusią jos rankose gėlių puokštę įteikė drg. Kubiliui.

Tuo kolonų salėje viskas ir baigėsi. Po to rektorate drg. Kursevičienė pareiškė, dalyvaujant drg. Bulavui, kad negerai buvo kalbėta, LKP CK nutarimo formuluotė nustumta į šalį.

Ministerijos atstovas buvo pakviestas pas drg. Šarkovą¹³, kuris jam išaiškino jo užimtos pozicijos neteisingumą ir pasakė, kad reikėjo iškart užėiti į CK. Po to pasikalbėjimo ministerijos atstovas jam pasakė, kad jei būtų žinojęs nutarimo formuluotę, būtų visai kitaip kalbėjęs.

Liepos 18 d. TSRS aukštojo mokslo ministerijos atstovas drg. Lucenko pravedė pasitarimą universitete dalyvaujant naujam rektoriui drg. Kubiliui, prorektoriui drg. Jankauskui ir dekanams. Ten buvo kalbama mokslinės bazės sustiprinimo klausimais, ir ministerijos atstovas pažadėjo didelę paramą, taip pat padėti įsigyti elektroninę skaičiavimo mašiną ir kt.

Literatūra

1. TININIS, Vytautas. *Sniečkus. 33 metai valdžioje*. Antano Sniečkaus biografinė apybraiža. Vilnius: 2000, p. 149–150.
2. GENZELIS, Bronius. *Imperijai griūvant. Žmonės, įvykiai, procesai*. Vilnius: LGGRTC, 2006, p. 38–48.

¹³ Borisas Šarkovas (Борис Сергеевич Шарков) (1907–1967) gimė Jekaterinoslavlio gubernijoje (dabartinė Ukrainos Respublika), partijos narys nuo 1939 m. Mokėsi Lugansko žemės ūkio institute, vėliau – Kijevo pedagoginiame institute. Dalyvavo kare. Nuo 1951 m. dirbo partinį darbą. Buvo Žytomyro srities partijos komiteto sekretorius, Zaporožės srities pirmasis sekretorius. Nuo 1952 iki 1956 m. dirbo SSKP CK aparate, buvo Baltarusijos ir Karelijos sektoriaus vedėjas, panaikinus Karelijos Respubliką ėjo inspektoriaus pareigas. 1956 m. paskirtas LKP CK antruoju sekretoriumi. Tose pareigoje išbuvo iki 1961 m. Perkeltas į Maskvą, SSRS Ministrų tarybos sekretoriatą. Būdamas antruoju sekretoriumi, apdovanotas Lenino ordinu už „nuopelnus vystant žemės ūkį“.

3. PŠIBILSKIS, Bronius, V. Vilniaus universitetas sovietinės valdžios metais. *Alma Mater Vilnensis: Vilniaus universiteto istorijos bruožai*. Kolektyvinė monografija. Atsakomasis redaktorius Alfredas Bumblauskas. Vilnius: VUL, 2012, p. 849–851.
4. SIRUTAVIČIUS, Vladas. *Politinė galia ir lietuviškas etniškumas. Vėlyvasis stalinizmas ir ankstyvoji destalinizacija 1944–1956 m.* Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2022, p. 477–478.

Two Documents Regarding the Removal from Office of Juozas Bulavas, the Rector of Vilnius State V. Kapsukas University in 1958

Vladas Sirutavičius, PhD

Senior Researcher of the Department of Twentieth-Century History at the Lithuanian Institute of History, Tilto St. 17, LT-01101 Vilnius, Lithuania

Email: sirutavicius@yahoo.com ORCID

ID: <https://orcid.org/0000-0002-6800-2753>

Summary

By the decision of the Bureau of the Central Committee of the LCP on 1958 June 27 the rector of Vilnius University, Juozas Bulavas, was removed from his position. He was accused of not implementing the party's resolutions, ignoring the university's party organization, emphasizing the national specifics of Lithuania, and promoting non-communist Lithuanian cadres. In a public meeting, at the university, during the transfer of duties to the new rector, Bulavas did not repent and did not admit his mistakes.